

BARCELONA

3. L'AUTOORGANITZACIÓ FEMINISTA

L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS

BARCELONA

BARCELONA

Associació de Dones Universitàries

Fotografia extreta de Fils Feministes

1 Entrevista a Montserrat

Minobis a DDAA. Periodistes
a temps difícils.

A partir dels anys 70 comencen a sorgir els primers **Grups d'Autoconsciència Feminista (GAF)** a Barcelona i als territoris del voltant. Es tractava d'un grup de dones que es reunia a casa d'alguna de les integrants per parlar de les vivències i de les problemàtiques de les dones, reflexionaven i repensaven sobre elles i les seves experiències. Es tractava de reunions clandestines amb perill de denúncia, persecució i penalització constant, que portaven a terme el lema feminista "d'allò personal és polític" per fer front a la repressió de la dictadura franquista.

El GAF de més impacte va sorgir l'any 1975 arran de la iniciativa de fer una comissió per preparar una ponència en el marc de les futures Jornades Catalanes de la Dona. Comencen, també, a formar-se de manera clandestina algunes associacions com **l'Associació de Dones Universitàries** (1974) amb la finalitat de preparar reunions i comissions internes per l'execució de les comunicacions de les jornades que seran celebrades a Barcelona l'any 1976 i amb la voluntat de conduir un moviment d'alliberament de la dona. En aques-

tes reunions clandestines ja es parlava sobre la planificació familiar: *"totes practiquem la doble militància, i per tant hi ha un activisme polític molt fort. Al militar en diferents partits polítics, el que fem és posar coses en comú. Eren reunions clandestines, cada cop en un lloc diferent, fins i tot a la consulta de la doctora Villatoro. Parlàvem de planificació familiar i de tot el que les dones d'altres països ja havien aconseguit, perquè d'alguna manera ja preveiem el canvi."* ¹

A Barcelona es va obrir un consultori de planificació familiar a l'hospital clínic, on persones professionals del sistema sanitari que hi van treballar van rebre una formació especialitzada a Londres sobre l'anticoncepció i la sexualitat femenina. A partir de l'any 1975, l'Assumpció Villatoro impulsarà la creació d'un consultori al centre Sant Pau i Santa Creu, on l'objectiu era informar sobre tots els mètodes anticonceptius per dissociar les relacions sexuals amb les finalitats reproductives i oferir una atenció integral a les dones.

Amb l'arribada de les **Primeres Jornades Catalanes de la Dona** celebrades en el Paraninf

Mireia
Bofill

El fet de reunir-nos, això era el més important. (...) Necessitàvem reconèixer-nos les unes a les altres (...) La consciència dels problemes al voltant de la concepció, l'avortament o el divorci, hi era.”

Les I Jornades Catalanes de la Dona es van organitzar per temàtiques presentades com a ponències, on es van tractar diversos eixos com el treball, la família, la sexualitat, la política, la legislació, etc. Després, s’obria

debat sobre aquella temàtica, on totes les participants tenien espai per expressar la seva visió. I per últim, es formulaven unes conclusions, que pretenien ser unitàries per a totes les participants de les jornades.

“El fet de reunir-nos, això era el més important. (...) Necessitàvem reconèixer-nos les unes a les altres (...) La consciència dels problemes al voltant de la concepció, l'avortament o el divorci, hi era. Per això era tan important poder-ho comparar entre nosaltres, perquè demostràvem que la política de les dones és la política.”²

de la Universitat de Barcelona l’any 1976, es van dur a terme quatre dies de jornades on es va comptar amb la presència de 4.000 dones. Es van presentar com a una primera presa de consciència col·lectiva de les dones catalanes. Va significar, per totes elles, la primera oportunitat de reunir-se i organitzar-se per debatre sobre els seus drets, ocupant l’espai públic durant tants anys de dictadura. Van ser claus per la construcció d’una organització col·lectiva feminista que marcaria les reivindicacions i les lluites posteriors.

I Jornades Catalanes de la Dona
Fotografia extreta de Fils Feministes

2 Entrevista a la Mireia Bofill,
consultada a l’Arxiu Històric de la
Ciutat de Barcelona,
Ajuntament de Barcelona.

Vocalies de dones

Fotografia extreta de Fils Feministes

En resum, les principals reivindicacions que es van sistematitzar en la ponència de sexualitat van ser:

- * La derogació total d'aquelles lleis que sancionaven la llibertat sexual.
- * La creació de centres de planificació familiar, la legalització dels mètodes anticonceptius i la seva distribució, i els controls mèdics a càrrec de la Seguretat Social.
- * La legalització de l'avortament i inclusió

d'aquest a la Seguretat Social.

- * El dret de la dona a disposar del seu propi cos.
- * La supressió de la llei de perillositat rehabilitació social que perseguia conductes com l'homosexualitat, la prostitució, etc.

Un cop finalitzades les jornades es va celebrar una manifestació multitudinària a Barcelona amb les participants i es van sistematitzar unes conclusions unitàries que es convertirien en les pròximes lluites del moviment feminista català. Es creen, aquests anys, dues organitzacions feministes claus per liderar el **moviment d'alliberament de les dones: L'Associació Catalana de la Dona i la Coordinadora Feminista de Barcelona**. Sota aquestes entitats s'hi trobaven diversos col·lectius feministes claus en el territori català que impulsaven, juntament amb les **Vocalies de Dones** dels diversos barris, de pobles i ciutats de la vegueria de Barcelona, campanyes claus per reivindicar els drets sexuals i reproductius, com n'és l'exemple de la **campanya per l'avortament lliure**

jo estava mig militant en un partit que es deia el PSUC i allà jo no venia del món feminista, venia del món de la sanitat, bueno, estava en el món de la sanitat, però companyes meves són les que em van anar arrossegant més sobre aquest terreny. Recordo les primeres manifestacions, jo vull avortar, vull dir que a partir d'aquí m'he anat fent més conscient del que són els drets sexuals i reproductius i la lluita feminista.”³

La **píndola femenina** va aparèixer als anys 60 a Estats Units, però no serà fins als anys 70 aproximadament, que arribarà a comercialitzar-se a Catalunya, tot i ser il·legal. Algunes persones professionals de la medicina, començaven a receptar-la des de clíniques privades apel·lant la justificació a trastorns ovàrics o malalties dels òrgans sexuals femenins. Per a totes les dones que no tenien recursos econòmics per poder tenir assegurat un mètode anticonceptiu, van ser claus els centres de planificació familiar i les xerrades de sexualitat que es duïen a terme a través de les vocalies de dones perquè solien repartir i informar sobre contracepció i sexualitat.

Campanya per l'avortament
lliure i gratuït
Fotografia extreta de Fils
Feministes

i gratuït que va donar suport a la creació dels centres de planning a Barcelona. També, van ser claus en l'organització de la campanya multitudinària a favor de l'avortament, arrel de la detenció de les 11 de Basauri i el cas de la detenció de tres dones i un home a Cerdanyola del Vallès per les mateixes circumstàncies.

Aquestes manifestacions van ser claus per prendre una consciència col·lectiva feminista: “Jo em vaig iniciar durant l'època franquista perquè

³ Entrevista a Imma Clarà

Algunes érem infermeres i vam veure que no teníem ni idea de moltes coses, no coneixíem ni la nostra pròpia anatomia.”

4 Entrevista a Imma Clarà

Fulletts didàctics del Grup

DAIA

Fotografia extreta de Fils

Feministes

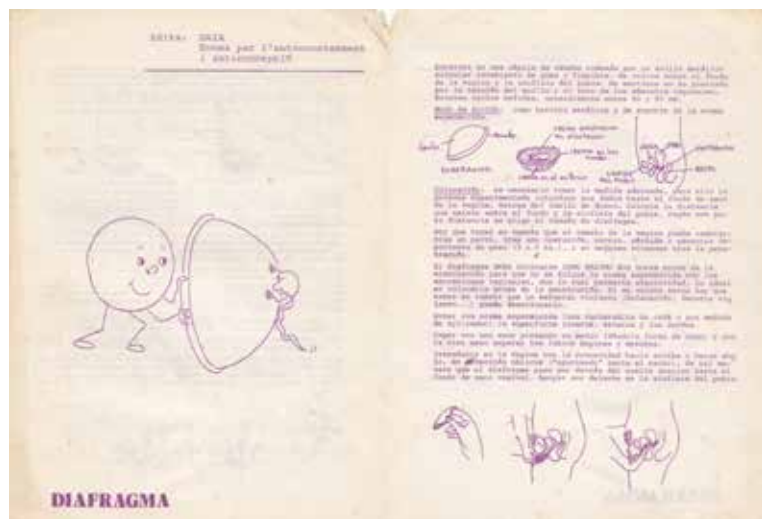
Donat que l'anticoncepció encara era il·legal, aquestes dones i professionals de la medicina van haver d'utilitzar estratègies específiques i arriscades per oferir-la a les dones de Catalunya. Se n'anaven a l'estranger, normalment a Londres o França, per comprar anticonceptius que després repartien al nostre territori a través de les consultes privades -en el cas dels professionals sanitaris- i a través de les xerrades sobre sexualitat en les diverses vocalies del barri, arriscant les seves vides des

No serà fins a **l'any 1978** quan s'asoleix derogar alguns delictes específics com l'adulteri, l'amistançament i la **despenalització dels anti-conceptius**. En aquest moment, el moviment d'alliberament de la dona i les seves campanyes reivindicatives es centren a reclamar el dret a l'avortament i l'amnistia per totes les dones que han estat condemnades per aquest motiu.

Pel que fa la lluita dels Drets Sexuals i Reproductius existeixen dos fets històrics claus i pioners a la vegueria de Barcelona. Un d'ells és la formació del **grup DAIA** (Dones per l'Autoconeixement i l'Anticoncepció). Va ser un grup que portava operant des del 1975 però no serà fins després de les primeres jornades catalanes quan fan pública la seva existència com a col·lectiu dedicat exclusivament a l'anticoncepció i l'autoconeixement de la sexualitat femenina.

De seguida, van aconseguir convertir-se en un punt de referència per a les Vocalies de Dones

de la clandestinitat. Com n'és l'exemple de l'Imma Clarà: *“Quan nosaltres anàvem recordo que anàvem amb una dona d'iniciativa (...) que ens deia poseu-vos traje, jaqueta i monyo (...) sempre dèiem que anàvem a Andorra a agafar perfums (...) Cadascú feia més o menys el que podia”* 4

5 i 6 Entrevista a Marcela Güell
a l'Arxiu Històric de la Ciutat de
Barcelona, testimonis en
primera persona.

-impartint xerrades, conferències, debats, formacions, entre d'altres- i van ajudar a impulsar la creació dels primers centres de planificació familiar als barris del territori. Tal com expressa una de les integrants del grup: *“Algunes érem infermeres i vam veure que no teníem ni idea de moltes coses, no coneixíem ni la nostra anatomia. Així que quan vam aconseguir coneixements, vam poder començar a fer xerrades i difondre informació.”*⁵

Tot i que inicialment el Grup DAIA tenia l'objectiu de mostrar eines per l'autoconeixement de la sexualitat femenina de forma autònoma i la infor-

mació de l'anticoncepció, des de l'inici es van veure desbordades en la temàtica de l'avortament: *“Apart de donar les xerrades que donàvem als barris, doncs, comencem a, d'alguna manera, a desbordar-nos pel tema de l'avortament. O sigui, nosaltres amb el tema de l'avortament, també, ens plantejem, o tenim molt clar que és un problema col·lectiu de totes les dones i*

*que es necessari, doncs, una reivindicació i una lluita per obtenir aquest dret. Llavors, nosaltres la informació de l'avortament, dels llocs on es pot avortar (...) tot això, decidim que l'hem de fer de forma col·lectiva a totes les dones. (...) Per grups de 20 o 30 els hi donem la informació de l'avortament (...) i al mateix temps els hi diem que no és un problema individual i que és necessari una lluita col·lectiva.”*⁶

L'altre fet històric clau pel nostre territori en la defensa dels DSiR va ser la creació del primer **Centre de Planificació Familiar del Prat de Llobregat**. A partir de les jornades catalanes, Carmina Balaguer i Maruja Pelegrín -membres de la Comissió Comarcal del Baix Llobregat per l'Alliberament de la Dona- veuen l'oportunitat per materialitzar projectes que portaven temps intentant portar a terme. D'aquesta manera, l'any 1977 es posa en marxa el primer centre de Planificació Familiar a l'Estat, totalment autogestionat.

El Centre de Planificació Familiar del Prat va ser pioner en atendre les consultes sobre l'anticoncepció, l'avortament i la sexualitat. Buscaven dotar a les dones usuàries de coneixements sobre els

Centre de Planificació Familiar del
Prat de Llobregat
Fotografia extreta de Fils Feministes

Díptics de la campanya de Planificació Familiar del 1980
 Fotografia extreta del document
 Fajula, S. (2017). *Centres de planificació familiar a Barcelona (1977-1983)*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Font original: Arxiu personal de Lourdes Lopetegui.

7 Entrevista a l'Elena Julià

seus cossos i reeducar-les en el terreny de les relacions sexuals dissociades de la reproducció. També, va ser clau la incorporació de la figura de consultora perquè permetia atendre a les usuàries des d'una atenció integral a la dona. Així com, la voluntat d'apropar aquest servei a totes les dones, independentment quina fos la seva situació econòmica. El centre es feia responsable d'assumir les despeses econòmiques i fins i tot, en alguns casos, van pactar amb clíniques de Londres i Amsterdam perquè aquestes assumissin els costos econòmics dels avortaments que no podien ser pagats per les usuàries: *"En alguns casos fins i tot vam pagar nosaltres els avortaments, les treballadores. (...) També és veritat que havíem tramitat molts avortaments gratuïts. O sigui tu trucaves i deies mira aquesta senyora no té ni un duro, té quatre o cinc fills, és impossible. (...)"*⁷. Aquest fet, va possibilitar que les dones empobrides poguessin comptar amb aquests recursos per part del centre.

Les diferents entitats de dones de la comarca del Llobregat es van unir en la **Coordinadora Feminista del Baix Llobregat**, a través de la qual

van començar una campanya de sensibilització per a la creació de nous centres. A partir de l'any 1978 es comencen a posar en marxa nous centres de Planificació Familiar a la comarca.

L'any 1979 s'inaugura el primer Centre Municipal de Planificació Familiar **Torre Llobeta**, després de les eleccions democràtiques i a partir de la tasca que havien començat uns mesos abans un grup de dones membres de la Vocalia del Carmel. Aquestes dones havien aconseguit obrir un espai un dia a la setmana durant quatre hores per informar sobre l'anticoncepció i l'atenció sanitària, fent en alguns casos citologies.

Aquest servei autoorganitzat del grup de dones del Carmel, el centre de Planificació Familiar del Prat i totes les reivindicacions dels grups de dones dels diferents barris de Barcelona van provocar que l'Ajuntament formés un grup de comissió mixta per dur a terme la creació del centre de Torre Llobeta, sent el primer Centre Municipal de Planificació Familiar a Barcelona.

També durant aquests anys, al 1977, va tenir lloc la **primera manifestació del 28 de juny** a la his-

8 Terme que llavors feia referència tan a homes com a dones homosexuals.

tòria de l'estat Espanyol, celebrada a Barcelona, per reclamar la llibertat sexual. Aquesta manifestació va permetre, no únicament reivindicar **l'abolició de la llei de perillositat social** (1979), sinó que va posar sobre la taula la qüestió homosexual. Aquesta manifestació va ser reprimida per la policia i les dones que ocupaven la primera línia van ser les que van patir més la repressió de les càrregues policials.

S'havia creat, l'any 1975, el **Front d'Allibera-**

ment Gai de Catalunya (FAGC), que va començar a rebre escissions a partir del 1978, quan la majoria d'activistes lesbianes van desenvolupar la seva militància fora del moviment gai ⁸ marxant, la majoria, a les organitzacions dins del moviment feminista o creant el Col·lectiu de Lesbianes de Barcelona dins del FAGC, per la falta de representativitat i visibilitat del lesbianisme dins del front. A més, es crea la Coordinadora de Col·lectius d'Alliberament Gai (CCAG), de caràcter més llibertari.

A partir de l'any 1979 es crea la primera organització de persones trans, anomenada **Colectivo de Travestis i Transexuales** (CTT).

En termes generals, la reivindicació de la sobirania corporal, del desig i del plaer de les dones en totes les seves diversitats va prendre una rellevància essencial durant aquests darrers anys de la dècada dels 70. L'autoorganització feminista a la vegueria de Barcelona va ser clau per impulsar un moviment de transformació social profund que va transcendir la defensa dels drets sexuals i reproductius, convertint-se en un espai de resistència política i empoderament col·lectiu.

ELABORAT PER L'ASSOCIACIÓ DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS EN EL MARC DEL PROJECTE
GENEALOGIA FEMINISTA DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS.

Recerca i elaboració **Laia Moreno Fernández** / Gràfica i il·lustracions **Mercè M. Tarrés** / Coordinació **Sílvia Aldavert**

L'Associació

✉ contacte@lassociacio.org

☎ 933 055 322

🌐 <https://lassociacio.org/>

📱 @lassociacio 📺 @lassociaciotsr

AMB EL SUPORT DE

